

**ONDERZOEKSRAPPORTEN OVER VOLWASSENENEDUCATIE
AANBEVELINGEN VOOR BELEID EN ONDERZOEK**

EXPERTBIJEENKOMST 12 NOVEMBER 2008

**Beraadsgroep Vorming
Stichting voor Volkshogeschoolwerk
Teleac/NOT
Nationale Unesco Commissie**

Inleiding

Op 12 november jl. organiseerden de Beraadsgroep Vorming, Stichting Volkshogeschoolwerk, Teleac/NOT en de Nationale Unesco Commissie een expertbijeenkomst over vier actuele onderzoeksrapporten op het gebied van volwasseneneducatie:

- *'Palet van de non-formele educatie'*, door CINOP en Rijksuniversiteit Groningen in opdracht van de Projectdirectie Leren & Werken
- *'Leerlekkerland – stijlen van leven lang leren in Nederland'*, door Motivaction in opdracht van Teleac/NOT en Open Universiteit Nederland
- *'Learning for sustainable development'*, door SenterNovem in opdracht van Nederlandse Unesco Commissie
- *'Scholing van werkenden'*, door het Max Goote Kenniscentrum

Circa 40 experts bespraken bovengenoemde rapporten en de implicaties van deze rapporten voor beleid en onderzoek voor de komende jaren. In het gesprek stuitten de deelnemers aan de bijeenkomst op de realiteit dat de rijksoverheid de afgelopen jaren de verantwoordelijkheid voor een groot deel van de volwasseneneducatie bij de lagere overheden heeft gelegd. De experts zijn van mening dat de landelijke overheid een grote verantwoordelijkheid op het gebied van volwasseneneducatie heeft. De landelijke overheid heeft een eigen taak in het bevorderen en veiligstellen van activiteiten van non-formele educatie en in het bevorderen van coherent educatiebeleid op de diverse beleidsniveaus. Zij dient daarbij zorg te dragen voor stimulerende en faciliterende maatregelen ter ondersteuning. Tevens dient de rijksoverheid het Europese leven lang lerenbeleid, en de daarin verwoorde inzichten en aanbevelingen, te vertalen naar het Nationaal Actieplan.

Dit geconstateerd hebbende centreerde de discussie zich rond een aantal hoofdlijnen.

De waardering van non-formele educatie vertalen naar beleid en beleidsmaatregelen.

Tijdens de discussie besteedden de experts veel aandacht aan het gegeven dat 50% van de bevolking niet deelneemt aan enige vorm van formele of non-formele educatie. Deze niet-deelnemers behoren voor een groot deel tot de zgn. kwetsbare groepen. Dit is een zorgwekkend gegeven, mede in het licht van de ambities die in het Nederlandse Actieplan Leven Lang Leren geformuleerd staan.

De Nederlandse overheid moet het leren van volwassenen stimuleren, zowel het leren voor arbeidsmarkt en samenleving als het leren voor persoonlijke ontwikkeling. Om meer volwassenen tot leren te bewegen is een samenhangend beleid op het gebied van volwasseneneducatie nodig, met daaraan gekoppeld een set van concrete maatregelen die de implementatie van dit beleid mogelijk maakt.

In dit beleid dient de non-formele educatie erkend te worden als onontbeerlijk onderdeel van integraal educatiebeleid. Dit op grond van de vele functies die deze vorm van educatie vervult, namelijk:

- het doorbreken van isolement en het bevorderen van inclusie, integratie en sociale cohesie
- het bevorderen van maatschappelijke participatie
- het bevorderen van persoonlijk welbevinden en ontwikkeling
- het bevorderen van een leercultuur
- preventie
- een aanvulling op / opstap naar formeel onderwijs

De non-formele educatie heeft een op zichzelf staande maatschappelijke en persoonlijke functie. Daarnaast heeft zij grote waarde in haar relatie tot de formele educatie. Een groot deel van de volwassenen dat niet deelneemt aan enige vorm van educatie blijkt, met behulp van gerichte strategieën en prikkels, geïnteresseerd te zijn in vormen van non-formeel leren. Naast erkenning van haar functies dient de non-formele educatie dan ook een herkenbare plaats te krijgen in het nationale leven lang lerenbeleid en dienen er instrumenten te komen om deze erkenning ook daadwerkelijk te kunnen realiseren.

De volwassen leerder centraal in het beleid plaatsen

De lerende volwassenen dient centraal te staan in beleid en onderzoek. De experts noemden in dit verband onder meer:

- Het is nodig om goed te luisteren naar de (potentiële) volwassen leerder: wat wil deze leerder, aan welke competenties heeft hij /zij behoefte, welke inhouden, aan welke voorwaarden moet voldaan worden om te kunnen leren, welke methodieken zijn het meest geëigend?
- Het is van belang te Activeren, te Verleiden en te Ondersteunen: welke strategieën en prikkels leiden tot grotere deelname aan educatie bij groepen die daar nu de waarde of noodzaak niet van inzien, op welke wijze zet je 'ambassadeurs' (*peers*) in om niet-deelnemers over de streep te krijgen, hoe organiseer je een doorlopend advies en begeleiding van leerders?
- Aansluiten bij leerstijlen van de diverse bevolkingsgroepen, met speciale aandacht voor de leerstijlen van laag opgeleiden.

Leren voor duurzaamheid

Leren voor duurzaamheid is volgens de experts een belangrijk thema in de formele en non-formele educatie. De samenhang daarbij tussen de zgn. drie P's (People, Planet, Profit) werd breed onderschreven. De wijze waarop dit thema in de volwasseneneducatie het beste een plaats kan krijgen verdient nog verdere studie, discussie en uitwerking. Hier ligt een taak voor zowel onderzoeksinstellingen als overheden en werkveld.

Op grond van de onderzoeksresultaten en de daaropvolgende discussie kwamen de experts tot een serie aanbevelingen, die zij richten tot specifieke adressanten: de landelijke overheid (met name aan de Denktank Leven Lang Leren en de Projectdirectie Leren & Werken), de lokale overheden, het educatieve veld en het bedrijfsleven. De organisatoren van de expertbijeenkomst zegden toe de resultaten bij deze adressanten onder de aandacht te brengen. Tevens werd afgesproken om na een half jaar de ontwikkelingen rond de volwasseneneducatie, en met name de non-formele educatie, in Nederland opnieuw in ogenschouw te nemen en lopende discussies te vervolgen.

Aanbevelingen

Voor de landelijke overheid

1. De rijksoverheid dient de waarde van non-formele educatie in zijn verschillende verschijningsvormen te erkennen en dit een plaats te geven in het Nationale Actieplan Leven Lang Leren.
2. Er dient een ministerie aangewezen te worden als aanspreekpunt en de projectdirectie Leren en Werken zal verbreed moeten worden naar een projectdirectie Leren, Leven en Werken.
3. De rijksoverheid dient gemeenten te stimuleren beleid te voeren ten aanzien van de non-formele educatie, onder meer in relatie tot de formele educatie (Participatiebudget per 1-1-2009) en het WMO beleid.
4. De rijksoverheid dient maatregelen te nemen op het gebied van de rechtspositie van freelancers in de non-formele educatie.
5. De rijksoverheid dient nader onderzoek te faciliteren naar de leerbehoeften van niet-deelnemers en hoe deze te activeren en verleiden naar educatie.
6. De rijksoverheid dient, middels een landelijke werkplaats of anderszins, projecten te faciliteren waarin werkveld, universiteiten en hogescholen samenwerken, ten behoeve van: programma's voor deskundigheidsbevordering voor al degenen die werkzaam zijn in de non-formele educatie (beroepskrachten, freelancers, gastdocenten en vrijwilligers), bevordering van samenwerking tussen formele en non-formele educatie, stimulering van EVC-trajecten, opsporing en verspreiding van 'good practices' op het gebied van non-formele educatie evenals 'good practices' op het gebied van kwaliteitsborging.
7. De rijksoverheid dient onderzoek te faciliteren naar de economische waarde van volwasseneneducatie, zoals de effecten van educatie op gezondheid, sociale cohesie, criminaliteit, vrijwilligerswerk en dergelijke.
8. De rijksoverheid dient een visie te ontwikkelen met betrekking tot 'leren voor duurzame ontwikkeling' in diverse settings van de volwasseneneducatie, en de competenties die daarvoor nodig zijn te verbinden met andere burgerschapscompetenties (interculturele competenties, competenties voor kritisch consumeren e.d.)
9. Een Leven Lang Lerenbeleid mag niet stoppen bij 65 jaar. Specifieke aandacht voor het leren van ouderen is nodig.

Voor de lokale overheid

10. Gemeenten dienen goed overzicht te hebben van wat er aan non-formele educatie geboden wordt op lokaal niveau en een rol te spelen bij het ontsluiten van dit aanbod voor het publiek.
11. Gemeenten dienen de samenwerking tussen en onderlinge afstemming van voorzieningen te bevorderen, zowel tussen de non-formele educatie onderling als met de formele educatie. Het maken van een educatief plan in het kader van de Wet op het Participatiebudget is daartoe een geschikt instrument. Tevens dient in dit plan de samenhang met het WMO-beleid in acht genomen te worden.
12. Gemeenten dienen ruimte te geven aan het activeren van groepen die weinig of niet aan leren in georganiseerd verband toekomen. Derhalve dienen zij organisaties niet alleen af te rekenen op deelnemersuren. Activering is een noodzakelijk onderdeel van het educatieve werk.
13. Gemeenten dienen in hun educatiebeleid de duurzaamheid en continuïteit van goede praktijken na te streven.

Voor het werkveld

14. Het werkveld dient te werken aan kwaliteitszorg en borging van kwaliteit op het niveau van de organisatie en het primaire proces van docent en deelnemer. Het meten van leertevredenheid en het tegen het licht houden van de geboden programma's is daarbij nodig.
15. Het werkveld moet de deelnemer en de potentiële deelnemer meer centraal stellen: wat zijn de leerbehoeften (articulatie), hoe leren volwassenen en met name laagopgeleiden (leerstijl en leercontext), welke belemmeringen om deel te nemen moeten worden weggenomen, welke prikkels kunnen tot hogere participatie leiden (activeren en verleiden) en hoe organiseer je een structurele voorziening voor advies en begeleiding van leerders?
16. Het werkveld moet zelf meer dwarsverbindingen zoeken met zelforganisaties, lokale initiatieven, het welzijnswerk ('leren in de wijk') en andere educatieve voorzieningen. Daarvoor zijn samenwerkingsprojecten en een lokaal platform Leven Lang Leren nodig.

Voor het bedrijfsleven

17. Bedrijven moeten de scholingsmogelijkheden zichtbaar maken en de toegang daartoe vergemakkelijken. Dit geldt ook voor kleine ondernemers met weinig personeel. Managers en collega's kunnen aanzetten tot het oppakken van leermogelijkheden. Zij dienen leervragen te herkennen en leergedrag uit te lokken.
18. Voor laag geschoolden zou een leerrecht tot en met het startkwalificatie niveau moeten gaan gelden. Daartoe kan onder meer gebruik gemaakt worden van de O&O fondsen.
19. Om een passend leeraanbod te kunnen realiseren dienen belemmerende bureaucratische en inflexibele regels uit de weg genomen te worden. Het formele onderwijs en de gemeenten dienen daarbij tegemoetkomend te zijn.
20. Hetgeen, non-formeel dan wel informeel, binnen en buiten het bedrijf geleerd wordt dient door middel van EVC-procedures gehonoreerd te kunnen worden. Wat in het kader van non-formele educatie buiten het bedrijf geleerd wordt is ook van belang voor het werken binnen het bedrijf.
21. Bedrijven dienen zich te verdiepen in de diverse leerstijlen van hun medewerkers (zie onderzoek Teleac e.a.) en op basis daarvan het aanbod in te richten.

DEELNEMERSLIJST EXPERTBIJeenKOMST 12 NOVEMBER 2008

1.	Lisette van Bruggen	IVIO Didactiek
2.	Theo van Dellen	Rijksuniversiteit Groningen
3.	Cees Doets	Onderzoeker/auteur Palet vd non-formele educatie
4.	Betty Feenstra	Onderwijsraad
5.	Dinie Goezinne	Beraadsgroep Vorming
6.	Lies Graafsma	IVIO Didactiek
7.	Maurice de Greef	Spectrum Gelderland
8.	Kees Hagens	Rijnland Advies
9.	Kees Hammink	Stichting ABC
10.	Antoine Heideveld	SenterNovem
11.	Hannah Heijmans	ROC Deltion College
12.	Paul Hensen	Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten BNVU
13.	Henk Hijink	Stichting Volkshogeschoolwerk
14.	Marjo van Hoorn	Cultuurnetwerk
15.	Jan Houtepen	Beraadsgroep Vorming
16.	Willem Houtkoop	Max Goote Instituut
17.	Regina Kleingeld	Projectdirectie Leren & Werken
18.	Jumbo Klercq	Stavor
19.	Henk Krijnen	Krijnen Advies
20.	Dick Lageweg	Nationale Unesco Commissie
21.	Ariane Limburg	Vereniging Openbare Bibliotheken VOB
22.	Mirko Lukács	Teleac/NOT
23.	Rob Martens	Open Universiteit / Universiteit van Leiden
24.	Bert Megens	Stichting Zet
25.	Elly Pastoor	Alfa College
26.	S Mommaerts	Vrije Universiteit Brussel, vakgroep Agogiek
27.	Jannie Roemeling	Roemeling Projectleiding
28.	Olav Rüländer	Albeda College
29.	Dhr. Mr. G.J.C. Schilthuis	Maatschappij tot Nut van 't Algemeen
30.	Elisabeth Scholt	PSW
31.	Marli Tijssen	Cinop
32.	Marian van Tol	Volksuniversiteit Enschede
33.	Charlotte van Trier	Projectdirectie Leren en Werken
34.	Marga Tubbing	C. van de Graaf & Partners BV
35.	Fons Visser	Teleac/NOT
36.	Lourina de Voogd	Vereniging Openbare Bibliotheken VOB
37.	Lidwien Vos de Wael	Beraadsgroep Vorming
38.	Margreet de Vries	Stichting Lezen en Schrijven
39.	Lieteke van Vucht Tijssen	Voorzitter Nationale Unesco Commissie
40.	Raquel Wanrooij	Seniorweb
41.	Elisabeth Weinberger	Seniorweb
42.	Gusta van der Zanden	Deltion College
43.	Annemieke Zevenhuijzen	ROC Midden Nederland